

## MEMORIU ȘTIINȚIFIC

**privind teza de doctorat în co-tutela națională intitulată:**

**”LA QUALITE DU PRODUIT SEMANTIQUE DE L’INTELLIGENCE ARTIFICIELLE  
DANS LA TRADUCTION DES TEXTES DE VULGARISATION SCIENTIFIQUE”/  
CALITATEA PRODUSULUI SEMANTIC AL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN  
TRADUCEREA TEXTELOR DE VULGARIZARE ȘTIINȚIFICĂ**

**elaborată de doctoranda Andreea GHIȚĂ**

**Scoala doctorală UNITBV, Universitatea Transilvania din Brașov**

**Sub coordonarea a**

**Prof.dr.habil. Alexandru Matei, Universitatea Transilvania din Brașov**

**Prof. dr. habil. Sonia Berbinski, Universitatea din București-co-tutela**

Subsemnata, prof.univ.dr.habil. Sonia Berbinski, membră a Școlii doctorale „Limbi și Identități Culturale”, Universitatea din București, în calitate mea de co-director al tezei doamnei Andreea Ghiță, Școala doctorală UNITBV, Universitatea Transilvania din Brașov, îmi face plăcere să evaluez o teză solid construită, tratând un subiect foarte actual – traducerea textelor de vulgarizare științifică prin intermediul IA – fiind rezultatul unei munci susținute, serioase și foarte bine efectuate. Apreciem efortul intelectual considerabil depus de doctorandă într-un proiect ambițios, capacitățile de a depăși multe obstacole care au intervenit în cursul perioadei de redactare a tezei. Acest lucru pune în evidență o mare putere de reinvestire personală și intelectuală a doctorandei Andreea Ghiță.

Teza propusă constituie o perspectivă de cercetare destul de nouă în spațiul lingvistic românesc, permițându-ne să compăram produsul rezultat din traducerea umană și din cea cu ajutorul TAN. Acest produs este analizat din perspectivă semantică, urmărindu-se identificarea și analiza decalajelor între cele două modalități de traducere, cu beneficiile sau limitările ei.

Compusă din șapte capitole destul de echilibrat structurate, precedate de liste de figuri, tabele, abrevieri și simboluri, urmate de bibliografie și anexe, teza Andreei Ghiță se dovedește a fi o contribuție foarte importantă la avansarea în cercetările teoretice și practice asupra traducerii în epoca noastră.

Înca din **Introducere**, teza ne avertizează asupra conținutului lucrării, obiectivele acesteia, ipotezele de lucru, metodologie și așteptări ale cercetării. Autoarea pleacă de la ipoteza că munca depusă de traducătorul uman nu poate să fie aneantizată de TAN făcându-se supoziții că inteligența naturală, umană, va fi absolut necesară pentru verificarea fiabilității traducerii prin IA. Pentru confirmarea acestei ipoteze, doctoranda își fixează ca obiectiv (printre multe altele) să compare gradul de apropiere între „abilitățile cognitive” ale TAN de cele ale traducătorilor umani.

Cadrul teoretic din domeniul lingvisticii, intitulat „Sémantique cognitive” constituie conținutul celui de-al doilea capitol, trasându-se un istoric în evoluția acestui tip de semantică. De la studiile prestructurale, saussurienne, generativ-transformaționale, se trece la primele studii din semantica cognitivă (Lakoff, Fauconier, Lakoff, Fillmore, Talmy), cele din semantica prototipului (tip Rosch, Kleiber) pentru a insista apoi pe tropi, în special metafora și metonimia, oprindu-se apoi pe conceptele ținând de frazeologie, fenomene

lingvistice destul de frecvente în textele de vulgarizare științifică. Aceste concepte și teorii îi vor servi autoarei în discutarea aspectelor lingvistice produse în procesul de traducere cu ajutorul TAN.

Partea conceptuală aferentă TAN este prezentată în capitolul al treilea, *Traduction automatique et intelligence artificielle*, în care doctoranda face un istoric detaliat al apariției și evoluției traducerii automate, după care insistă pe studiile contemporane care privesc dezvoltarea diverselor programe de traducere neuronală, de la Google Translate la TAN, dezvoltate pe baza inteligenței artificiale.

Metodologia de cercetare și descrierea corpusului sunt dezvoltate (poate puțin cam scurt) în capitolul al patrulea. Sunt prezentate cadrul metodologic, modul de selecționare a corpusului,

metodele și instrumentele folosite în analiza corpusului.

Deși aparent capitolul al cincilea pare un pic dezechilibrat din perspectiva dezvoltării sale, totuși această alegere făcută de teardă apare ca absolut necesară pentru că aici este locul în care se concentrează esența și originalitatea tezei. Analiza corpusului multilingv, aliniat și adnotat este structurată pe două niveluri semantice importante: nivelul lexemului simplu.vs.compus și nivel sintagmatic – frazeologia (cuprinzând colocațiile și locuțiunile idiomatice).

În capitolul al șaselea, destinat Concluziilor, teardă prezintă, între altele, anumite contribuții publicate anterior tezei dar care își au locul just în economia acesteia. Sunt analizate rezultatele obținute din analiza atât calitativă și cantitativă a corpusului, evidențiindu-se și diversele tipuri de greșeli de traducere produse de TAN, din diverse motive. Teardă subliniază corelarea rezultatelor cu ipotezele inițiale.

Parcursul acestei teze dense, propunând o tematică riguros analizată, judicios structurată, ne pune în fața unei cercetătoare cu mari perspective de dezvoltare ulterioară. Comentariile oferite la diversele probleme analizate sunt de înaltă calitate, demonstrând maturitate științifică. De altfel, perspectivele de lucru ulterioare propuse de doctorandă adaugă valoare tezei de față.

Bibliografia bogată, actuală, judicios selecționată și riguros exploatată întregeste structura tezei. De asemenea, Anexele lasă să se vadă dezvoltarea analizei și rigurozitatea cu care a fost făcută. Corpusul cu erorile neexploatate atașat în Anexa D pun în perspectivă promisiunea unei cercetări viitoare.

Având în vedere argumentele de mai sus, considerăm că teza de față poate fi propusă pentru susținere publică, în vederea acordării titlului de Doctor în Filologie doamnei Andreea Ghiță.

Prof. Dr. Habil. Sonia Berbinski

Universitatea din București

București 2 iulie 2025